

УДК 340.143

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2018.32.149510>

І. С. Смазнова, канд. юрид. наук, доцент кафедри філософії, докторант
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра загальнотеоретичної юриспруденції
вул. Академічна, 2, Одеса, 65009, Україна

ПАРНІСТЬ КАТЕГОРІЙ АГРЕСІЇ І ТОЛЕРАНТНОСТІ: ЮРИДИЧНИЙ ВИМІР

Статтю присвячено обґрунтуванню парності категорій «агресія» і «толерантність», актуальності дослідження цих категорій в їх діалектичній взаємодії. Саме використання парних юридичних категорій дозволяє подолати обмеженість формально-логічного підходу у теоретичному мисленні, несуперечливому відображенні конкретних діалектичних зв'язків правової форми сучасного суспільства.

Ключові слова: агресія, толерантність, парність, юридичні категорії, системний аналіз.

Постановка проблеми. Сьогодні агресія і толерантність постають як важливі категорії філософсько-правової науки, які відображають процеси, що відбуваються в суспільстві. Дослідження проблематики агресії і толерантності дозволяє побачити діалектичні зв'язки цих явищ, правове регулювання процесів, пов'язаних з ними та ін. Філософсько-правова значимість цих категорій пояснюється також і тим, що агресія і толерантність постають як властивості особистості, які відіграють особливу роль в житті кожної людини.

Окреслені проблеми вимагають формування уявлень про агресію і толерантності як про самостійні і в той же час пов'язані між собою парні категорії, розгляд їх ознак як філософсько-правових явищ, особливостей їх змісту і значення, схожостей та відмінностей, способів взаємодії та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці агресії і толерантності присвячена велика кількість праць зарубіжних класичних та сучасних авторів, вітчизняних науковців, зокрема, А. Р. Аклаєва, А. Г. Асмолова, Н. А. Бердяєва, Л. Берковица, Л. Бергаланфі, І. В. Галицького, А. Ш. Гусейнова, Д. В. Джамаляна, Д. В. Жмурова, Дж. Локка, К. Лоренца, А. В. Малька, М. І. Найдорфа, Ю. М. Оборотова, Г. Олпорта, А. А. Рудакова, Г. У. Солдатової, В. М. Сиріх, А. І. Уймова, З. Фрейда, Э. Фромма, А. Ю. Цофнаса. При цьому невивченим і недостатньою мірою дослідженим залишається юридичний вимір парності агресії і толерантності, доцільності комплексного і системного дослідження цих категорій як діалектичної пари.

Метою написання статті є обґрунтування парності категорій «агресія» і «толерантність», актуальності дослідження цих категорій в їх діалектичній взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Ідеї системності предметів і явищ формувалися поступово протягом тривалого часу. Дослідники цікавилися питанням систем

А. А. Рудаков формулює визначення парних юридичних категорій як «розвинені форми абстрактного мислення людини у вигляді змістовних образів, які гранично відображають і узагальнюють істотні властивості і зв'язки взаємообумовлених і таких, які прагнуть один до одного, крайніх явищ і процесів правової реальності, що мають спільну основу і утворюють синергетичний ефект» [8, с. 34].

Єдиного підходу в дослідженні парних правових категорій немає, методологія їх вивчення виступає лише відправною точкою в пізнанні діалектичної пари.

Так, А. М. Васильєв пише, що «при включенні співставних понять в число парних правових категорій необхідно встановити їх предметну єдність (родову основу) і розкрити його через відмінності, тотожності і переходи» [1, с. 244].

В. В. Нирков умовно розбиває весь процес розгляду парних категорій на кілька етапів: «По-перше, необхідно здійснити аналіз кожного з протилежних правових явищ як відносно самостійного феномена. З цією метою слід встановити їх специфіку, види і т.д., особливу увагу варто звернути на внутрішні зв'язки. По-друге, шляхом порівняння слід виявити загальні ознаки і відмінності між досліджуваними явищами.

Перші два етапи є попередніми, що забезпечують безпосередній процес розгляду єдності і взаємодії протилежностей в праві.

По-третє, слід почати розкриття єдності даних явищ в різних аспектах. Іншими словами, завдання цієї стадії – на основі встановлених раніше спільних рис протилежностей з'ясувати моменти їх єдності (в рамках однієї і тієї ж сутності) в правовій сфері. Це дозволить приступити до дослідження їх складної взаємодії в даних аспектах.

По-четверте, виходячи з встановлених специфічних відмінностей, необхідно розглянути особливості взаємовпливу, взаємодії одного явища на інше, в рамках всіх виявлених моментів єдності, тому що кожна з протилежностей по-своєму заперечує іншу.

По-п'яте, слід надати розкриття взаємодію як джерело їх саморуху, функціонування і розвитку, чим буде встановлений внутрішній зв'язок даної пари, взаємозв'язок між зазначеними явищами, їх елементами (видами).

По-шосте, слід виявити якісно-кількісну нерівноцінність протилежних правових явищ у ході взаємодії, досліджувати домінування одного з них на певних етапах розвитку.

По-сьоме, встановивши складну внутрішню взаємодію пари явищ, необхідно включити її у взаємозв'язок більш високого рівня. При цьому розкривається їх єдність в рамках однієї і тієї ж сутності, яка взаємодіє з іншою, протилежною собі системою» [6].

З наведених положень, простежується близькість позицій авторів з приводу того, як саме стає можливим пізнати пари юридичних категорій, хоча помітна вразливість деяких тверджень, оскільки необхідність виявлення єдності, відмінностей і взаємодій категорій, не пов'язані з встановленням якісної визначеності кожного елемента пари.

Висновки. Згідно запропонованої позиції В. В. Ниркова, на першому етапі в рамках аналізу агресії або толерантності як самостійного явища можуть бути виділені такі стадії, як опис властивостей (ознак) явища, виявлення його форми і

Список літератури

1. Васильев А. М. Правовые категории: Методологические аспекты разработки системы категорий теории права / А. М. Васильев. – М.: Юридическая литература, 1976. – 264 с.
2. Венгеров А. Б. Синергетика, юридическая наука, право / А. Б. Венгеров // Правоведение, 1985. – № 10. – С. 39-45.
3. Крымский С. Б. Доказательство и понимание / Попович М. В., Крымский С. Б., Ишмуратов А. Т. [и др.] – К.: Наукова думка, 1986. – 312 с.
4. Малько А. В. Стимулы и ограничения в праве. Теоретико-информационный аспект : монография / под ред.: Н. И. Матузова. – Саратов : СГУ, 1994. – 184 с.
5. Найдорф М. И. Парные категории в культурологии / М. И. Найдорф // Вопросы культурологии. – М., 2011. – № 2. – С. 37-44.
6. Нырков В. В. Поощрение и наказание как парные юридические категории : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства ; История правовых учений» / В. В. Нырков. – Саратов, 2003. – 34 с.
7. Орлова О. В. Государство и общество в условиях модернизации / О. В. Орлова // Труды института государства и права Российской академии наук, 2012. – № 3. – С. 165-185.
8. Рудаков А. А. Парные юридические категории: теория прав и обязанностей / А. А. Рудаков. – Красноярск : Проспект, 2015. – 226 с.
9. Сырых В. М. Логические основания общей теории права: Элементный состав. В 2-х томах. Т. 1 / Сырых В. М. – М.: Юрид. Дом "Юстицинформ", 2000. – 528 с.
10. Уемов А. Л. фон Бергаланфи и параметрическая общая теория систем / А. Л. Уемов // Системный подход в современной науке. – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – С. 37-52.
11. Цофнас А. Ю. Теория систем и теория познания / А. Ю. Цофнас. – Одесса: Астро-Принт, 1999. – 308 с.

Стаття надійшла 21.11.2018 р.

И. С. Смазнова, канд. юрид. наук, доцент кафедры философии, докторант
 Национальный университет «Одесская юридическая академия»
 Кафедра общетеоретической юриспруденции
 ул. Академическая, 2, Одесса, 65009, Украина

ПАРНОСТЬ КАТЕГОРИЙ АГРЕССИИ И ТОЛЕРАНТНОСТИ: ЮРИДИЧЕСКОЕ ИЗМЕРЕНИЕ

Резюме

Статья посвящена обоснованию парности категорий «агрессия» и «толерантность», актуальности исследования этих категорий в их диалектическом взаимодействии, поскольку именно использование парных юридических категорий позволяет преодолеть ограниченность формально-логического подхода в построении понятий, делает возможным непротиворечивое отражение в теоретическом мышлении конкретных диалектических связей правовой формы современного общества.

Ключевые слова: агрессия, толерантность, парность, юридические категории, системный анализ.

I. S. Smaznova, PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Philosophy, Doctoral Candidate
National University "Odessa Law Academy"
the Department of General Theoretical Jurisprudence
Akademichna Street, 2, Odessa, 65009, Ukraine

PARTIALITY OF AGGRESSION AND TOLERANCE CATEGORIES: LEGAL MEASUREMENT

Summary

The research is aimed at presenting and evaluating aggression and tolerance from the point of view of theoretical understanding of material as paired categories. The purpose is to justify that aggression and tolerance are two sides of a single whole, which are paired categories, where both sides are equivalent and can not exist without separately.

Key words: aggression, tolerance, parity of aggression and tolerance, legal categories, system analysis.